

Tekst 2

De fata morgana van een basisinkomen

- (1) Er is weer volop aandacht voor het idee van een basisinkomen. Een linkse partij bracht een manifest uit met een pleidooi voor een (lokaal) basisinkomen en de gemeenten Nijmegen, Wageningen en Tilburg willen hiermee gaan experimenteren.
- (2) Voor de media is Rutger Bregman hét gezicht van dit nieuwe pleidooi. Bregman pleit voor een basisinkomen van circa 1.000 euro per maand, de zogenoemde armoedegrens, voor iedere Nederlander. Dit kost bijna 195 miljard euro per jaar – ruim 30 procent van het bbp¹⁾. Onzinnig is zijn argument ‘dat dit veel geld kost, maar dat de overheid nu al 50 procent bbp voor haar rekening neemt’. Bregman vergeet te vermelden dat dit inclusief uitgaven voor zorg, onderwijs en veiligheid is. Als we hierbij alle uitkeringen, toeslagen en de meeste heffingskortingen optellen, ontstaat al snel een tekort van 70 miljard euro. Als we rekening houden met arbeidsmarkteffecten, is het tekort nog veel groter. Zijn claim dat bijstandsgerechtigden²⁾ gelukkiger worden van een basisinkomen klinkt als een fata morgana als we beseffen dat de andere Nederlanders worden geconfronteerd met een belastingverhoging van ten minste 25 procent.
- (3) Er circuleren ook voorstellen waarbij iedere volwassene een basisinkomen krijgt gelijk aan de helft van de AOW³⁾ voor een echtpaar (circa 750 euro). Maar ook dan blijft er een gat over van 30 miljard euro. Bovendien zal een dergelijk basisinkomen niet volstaan. Immers, anderhalf miljoen (alleenstaande) AOW'ers zullen dan worden geconfronteerd met een verlaging van ruim 300 euro per maand. Uiteraard is het niet acceptabel dat een grote groep ouderen door de bodem van het bestaan zakt. Een aanvullende uitkering zal noodzakelijk zijn. Ook andere groepen zullen gecompenseerd moeten worden. Dit alles zal leiden tot nieuwe regelingen en bureaucratie.
- (4) In de plannen voor de invoering van een basisinkomen krijgt de betaalbaarheidsdiscussie een plek onder de noemer dat er nog een aloude en allerminst opgeloste discussie over de dekking van een basisinkomen is. Daarom wil men het basisinkomen vooralsnog beperken tot de bijstand en wordt voorgesteld alle (sollicitatie)verplichtingen en regels voor bijverdiensten te schrappen. Omdat controle niet meer nodig is, kan fors bespaard worden op ambtenaren. Om te voorkomen dat het aantal bijstandsgerechtigden ‘aanzienlijk’ groeit, beperkt men wel het bijverdienen tot het minimumloon.

(5) Er zal echter een enorme prikkel ontstaan om zwart meer te verdienen dan het minimumloon, terwijl er niemand is om dit te controleren. Uiteindelijk zal ook dit voorstel leiden tot nieuwe controles en bureaucratie.

(6) Er zijn ook principiële bezwaren tegen een basisinkomen. Talenten blijven onbenut en het staat haaks op het uitgangspunt van een activerende sociale zekerheid. In het verleden zijn verschillende delen van de verzorgingsstaat activerend gemaakt. Gemeenten namen hun verantwoordelijkheid voor een gebudgetteerde bijstandswet, waardoor de instroom zichtbaar afnam. Er kwam een arbeidsongeschiktheidsregeling die het principe 'van wat mensen niet kunnen' omdraaide naar 'wat mensen wel kunnen'. In de nieuwe WIA⁴⁾ worden mensen die participeren dan ook extra beloond. Inmiddels is dit principe ook bij de jonggehandicapten in de nieuwe participatiewet het uitgangspunt geworden en worden op lokaal niveau afspraken gemaakt met werkgevers.

(7) Het voorstel tot een basisinkomen gaat bovendien voorbij aan het principe van wederkerigheid in solidariteit. Echte solidariteit is niet zomaar

een uitkering, maar is: iedereen doet mee, opdat wie echt niet kan, verzorgd wordt.

(8) Eveneens onvermijdelijk is een verdere verstatelijking⁵⁾. Zo worden de werknemersverzekeringen WW⁶⁾ en WIA afgeschaft en ondergebracht in het basisinkomen. Zou dit niet gebeuren, dan blijft immers een lappendeken aan regelingen bestaan. Dan moet echter ook afscheid worden genomen van loongerelateerde uitkeringen en het principe dat iemand die tijdelijk buiten zijn schuld werkloos is een hogere uitkering verdient dan het sociale minimum. Dit maakt de rol van de overheid onnodig groot en gaat ook voorbij aan het principe van goed werkgeverschap.

(9) Zo zit in de huidige WIA nadrukkelijk het principe dat goede werkgevers worden beloond. Wie ervoor zorgt dat zijn mensen niet arbeidsongeschikt worden, wie met andere woorden een goede werkgever is, wordt daarvoor beloond. Met een (lokaal) basisinkomen worden de verschillende verantwoordelijkheden van overheid, markt en samenleving verstoord, iets wat het ook zeer onwenselijk maakt.

naar: Raymond Gradus

uit: de Volkskrant, 19 mei 2015

Raymond Gradus is hoogleraar Bestuur en economie publieke sector aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

- noot 1 bbp: bruto binnenlands product. De totale geldwaarde van alle in een land geproduceerde goederen en diensten gedurende een jaar
- noot 2 bijstandsgerechtigden: mensen die op geen enkele manier eigen inkomsten kunnen verkrijgen en niet in aanmerking komen voor een andere uitkering, kunnen een beroep doen op de Bijstandswet en zijn in die situatie bijstandsgerechtigd
- noot 3 AOW: de Algemene Ouderdomswet (AOW) waarmee in Nederland het verplichte, collectieve ouderdomspensioen is geregeld. Ook de uitkering die volgens deze wet wordt gedaan, duidt men aan met de term AOW.
- noot 4 WIA: de uitkering die iemand kan aanvragen als deze door ziekte niet of minder kan werken. De afkorting staat voor Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
- noot 5 verstatelijking: het vergroten van de bemoeienis van de overheid met de maatschappij
- noot 6 WW: de uitkering die iemand kan aanvragen als deze werkloos wordt, zodat deze toch een tijdelijk inkomen heeft. De afkorting staat voor Werkloosheidswet.

Tekst 2 De fata morgana van een basisinkomen

Een schrijver kan in de inleiding van een tekst op verschillende manieren de aandacht van de lezer trekken.

- 1p **25** Welke manier is in alinea 1 van tekst 2 met name gebruikt?
- A aansluiten bij actuele ontwikkelingen en initiatieven om een basisinkomen in te voeren
 - B een opmerkelijk grote toename in geestdrift voor een basisinkomen onder de aandacht brengen
 - C het indirecte belang van de lezer bij het al dan niet lokaal invoeren van een basisinkomen benadrukken
 - D op ironische wijze de hernieuwde aandacht van bepaalde partijen voor het basisinkomen aan de orde stellen

Tekst 2 kan in drie opeenvolgende delen worden onderverdeeld:

deel 1: Een onhaalbaar plan

deel 2: Onbetaalbare alternatieven

deel 3: In conflict met het stelsel

- 1p **26** Bij welke alinea begint deel 2, 'Onbetaalbare alternatieven'?

- 1p **27** Bij welke alinea begint deel 3, 'In conflict met het stelsel'?

In alinea 2 van tekst 2 wordt geprobeerd Bregmans argumenten voor de invoering van een basisinkomen te weerleggen.

- 2p **28** Geef de kern van deze weerlegging weer en de conclusie die de auteur daaruit trekt.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.

"Er circuleren ook voorstellen waarbij iedere volwassene een basisinkomen krijgt gelijk aan de helft van de AOW voor een echtpaar (circa 750 euro)." (regels 34-38)

- 3p **29** Noem drie bezwaren die in de tekst tegen deze voorstellen worden geopperd.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.